

Оксана Власюк,
ORCID ID 0000-0002-1683-5622

кандидат сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу науково-дослідної
роботи та атестації наукових кадрів,
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»,
вул. Митрополита Василя Липківського, 36, 03035, Київ, Україна,
vlasuk_oksana@ukr.net

Тетяна Дараган,
ORCID ID 0000-0002-6714-9374

завідувач сектору відділу науково-дослідної
роботи та атестації наукових кадрів,
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»,
вул. Митрополита Василя Липківського, 36, 03035, Київ, Україна,
tanya_dar@ukr.net

СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ АВТОНОМІЇ У ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто впровадження університетської автономії, що дозволяє закладам вищої освіти бути незалежними, самостійними та відповідальними за якість освітніх послуг, які вони надають. Проаналізовано стан та інструменти впровадження організаційної автономії у закладах вищої освіти України. Встановлено, що закладам вищої освіти надано право: самостійно розробляти порядок обрання керівника, в межах чинного законодавства; визначати академічну структуру (наукові, навчально-наукові, науково-дослідні, науково-виробничі інститути, факультети, кафедри); створювати юридичні особи (формувати інноваційні структури, що забезпечуватимуть виконання його статутних завдань та впровадження інноваційних проектів); корегувати кількість зовнішніх представників у наглядових і вчених радах (зокрема залучення потенційних роботодавців до складу своїх керівних органів та до розробки й модернізації освітніх програм). У статті визначено заходи з розширення організаційної автономії у вітчизняних закладах вищої освіти: поширення децентралізації системи вищої освіти; розробка нормативно-правових актів для збільшення правового поля практичної діяльності університетів; припинення участі представників Міністерства освіти і науки України у виборах ректора; послаблення процедури участі у керівних органах представників громадянського

суспільства та комерційних організацій. Визначено стан впровадження організаційної автономії в українських закладах вищої освіти через пристосування вітчизняної законодавчої бази з питань вищої освіти до показників оцінювання її рівня, визначених Асоціацією європейських університетів.

Ключові слова: *заклади вищої освіти; конкурентоспроможність; модернізація вищої освіти; організаційна автономія; якість надання освітніх послуг.*

© Власюк Оксана, Дараган Тетяна, 2021

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.2.5>

Вступ. Стрімка зміна економіки, міжнародна конкуренція, глобалізаційні процеси змінюють не лише уявлення про сутність вищої освіти, спричиняють реформування системи вищої освіти, а й сприяють зміні місця та ролі вищої школи в житті суспільства. В сучасних трансформаційних умовах вітчизняна вища освіта потребує модернізації в контексті забезпечення її конкурентоспроможності, гармонізації та наближення до європейських стандартів, що обумовлює зміну ролі та функцій закладів вищої освіти (далі – ЗВО), необхідність послаблення державного регулювання діяльності університетів та демократизації університетського життя.

Однією з важливих засад демократії у Європі є університетська автономія. Ефективність та життєздатність європейської системи вищої освіти визначається тим, що базовою її складовою є автономні університети, які потребують необхідної організаційної свободи, академічних прав, достатнього фінансування.

В Україні, з прийняттям Закону України «Про вищу освіту», розпочався новий етап розвитку вітчизняної системи вищої освіти, що передбачає забезпечення реальної автономії ЗВО, і, відповідно, обмеження впливу та втручання в їх роботу органів державної влади. Однак, результати імплементації Закону показують, що не відбулося бажаних змін в університетському житті, не запрацювала конкуренція між закладами вищої освіти, університети на стали гнучкими та адаптивними до глобальних змін економіки. На шляху встановлення та розширення автономії вітчизняних закладах вищої освіти постають перешкоди, що зумовлені специфікою діяльності ЗВО. Крім цього, самі ЗВО ставляться до університетської автономії з

недовірою та деяким побоюванням. Адже вони нестинуть відповідальність за якість надання освітніх послуг, підготовку висококваліфікованого фахівця.

Зараз автономія у вітчизняних ЗВО лише впроваджується, набуваючи при цьому специфічних власних рис та характеристик. Тому зрозуміло, що для науковців і освітян питання впровадження інституційної автономії в українських ЗВО є досить актуальним. Оскільки саме автономія ЗВО має закласти підґрунтя для розвитку їх конкурентоспроможності у світовому освітньо-науковому просторі. Перед українськими науковцями постало завдання визначити першочергові напрями реалізації автономії ЗВО в Україні та дослідити причини її становлення. Адже, українському суспільству необхідні сильні, конкурентоспроможні автономні університети, які б в подальшому змогли зайняти високі позиції в міжнародному рейтингу закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження університетської автономії є ключовим питанням значної кількості зарубіжних і вітчизняних вчених. Аналіз наукових джерел показує, що в міжнародній практиці університетська автономія – необхідна умова успішності закладу вищої освіти та ґрунтується на принципі дотримання академічних свобод (Weber L, 2006). Так, Р. Бердахл (1990) наголошує на взаємозв'язок понять «університетська автономія» та «академічні свободи» (р.170). Професор стверджує, що автономний заклад вищої освіти більш вільний у захисті свого академічного права, швидше реалізовує свої можливості та досягає своїх основних цілей. Однак, як стверджує Ю. Тімм (1999), університетська автономія не означає абсолютну свободу, оскільки заклад вищої освіти має тісний зв'язок з державою та суспільством і основним завданням його є підготовка кваліфікованих спеціалістів (р.24).

Вітчизняні науковці зазначають, що суть автономії закладів вищої освіти полягає у самостійності вирішення питань своєї діяльності. При цьому має бути розумне співвідношення державних механізмів, теорії та практики освітньої діяльності (Верденхофа О.Р, Каленюк І. С., Цимбал Л. І., 2018, с.110). Однак, на сьогодні ці механізми досконало не визначені.

Проблеми процесу автономізації вітчизняних університетів на сучасному етапі відображені у працях О. Воробйової, С. Калашнікової, В. Лугового, В. Мокляка, О. Слюсаренко. Науковці акцентують, що з прийняттям Закону України «Про вищу освіту» (далі – Закон) започатковано нову модель університетського управління з широкою інституційною автономією, збалансованою відповідальністю ЗВО за якість вищої освіти. Вітчизняні дослідники зазначають, що перехід від старої до нової системи управління вищою освітою має деякі перешкоди, а саме: спротив академічної спільноти, недостатня інституційна компетентність ЗВО для ефективної діяльності в умовах розширеної університетської автономії, небажання ЗВО брати на себе відповідальність за якість надання освітніх послуг (Воробйова О. П. та ін., 2015, с.78).

Питаннями пошуку та розвитку алгоритму автономії ЗВО займався С. Квіт. Як зазначає голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, однією з проблем розвитку університетської автономії є відсутність визначення відповідальності, тобто чіткого розуміння, де закінчується відповідальність Міністерства освіти і науки України та починається відповідальність самих ЗВО (Квіт С.М., 2019). Крім цього, дослідники стверджують, що без автономії жоден університет не здатний сформувати сильне і конкурентоспроможне освітнє середовище (Панич О.І., 2017), а розширення автономії вітчизняних закладів вищої освіти дозволить університетам оперативніше реагувати на нові умови господарювання та забезпечить підвищення якості надання освітніх послуг.

Проте, питання реалізації автономії у вітчизняних закладах вищої освіти залишається не достатньо вивченим. Тому **метою** статті є дослідження впровадження організаційної автономії у вітчизняних ЗВО та визначення основних проблем щодо її реалізації.

Для виконання поставленої мети у 2019-2020 роках було проведено онлайн-опитування серед науково-педагогічних працівників на тему: «Впровадження автономності українських закладів вищої освіти в контексті європейського досвіду університетської автономії». Опитування відбувалося онлайн у формі анкет, які містили закриті та відкриті запитання. В анкетуванні на анонімній, безкоштовній та

безоплатній основі взяли участь близько 600 науково-педагогічних працівників із 105 закладів вищої освіти (Власюк О., Дараган Т., Тимошенко Н., Заєць С., 2020, с. 17). У проведеному дослідженні не ставили за мету отримати репрезентативну вибірку за певними параметрами, оскільки, зважаючи на формат проведеного опитування, їй не можливо було б сформувати навіть пропорційно структурі мережі ЗВО різного типу. Для оформлення та оброблення результатів анкети статистичними методами та методом контент-аналізу використано інтернет-ресурс Google Form з доповненням Advanced Summary by Awesome Table.

Виклад основного матеріалу. Впровадження Закону України «Про вищу освіту» зумовили необхідність реформування системи вищої освіти на принципах демократизації освітнього процесу, децентралізації процесів управління, прискорення євроінтеграційних процесів, інноваційного розвитку університетів та автономії закладів вищої освіти.

Запорукою успішної діяльності закладу вищої освіти є можливість самостійно приймати рішення. ЗВО повинні бути захищені від надмірного впливу держави, економічних та політичних утисків (Боднар Д., 2018, с. 25). Необхідно змінити роль та функції закладів вищої освіти задля оперативного та швидкого реагування на мінливість та потреби суспільства. Це дасть змогу ЗВО бути не тільки мобільними, а й конкурентоспроможними, активніше реагувати на зміни ринку праці, ставати надчутливими до запитів споживачів, розвивати гнучкі стратегії розвитку та надавати високоякісні освітні послуги. Крім цього, збільшення університетської автономії призведе до покращення економічного становища самого закладу вищої освіти.

Незалежність закладу вищої освіти полягає в самоорганізації та саморегуляції, взаємодії з громадськістю, бути відкритими до критики, діяти прозоро задля забезпечення високого рівня освіти (Половченя А., 2019, с. 96).

Прийнятий у 2014 році Закон України «Про вищу освіту» забезпечив нормативно-правову базу для запровадження інноваційних підходів в управлінні вищою освітою: інституційної автономії ЗВО, академічної свободи викладачів та здобувачів вищої освіти, незалежної оцінки якості вищої освіти, прозорості та

підзвітності ЗВО щодо реалізації основних функцій. Закон «Про освіту» 2017 року закріпив право закладів освіти на автономію. Обсяг автономії визначається цими Законами, установчими документами ЗВО. В той же час, швидкі зміни, що відбуваються в суспільстві потребують оновлення як законодавчої бази, так і, відповідно, внутрішньої нормативної бази ЗВО. Проблеми, що існують на сьогодні це: Закони не завжди узгоджені один з одним; підзаконні нормативні документи містять суперечності, не завжди відповідають Законам або ж відстають від них; внутрішні нормативні документи ЗВО часто не відповідають Законам і як наслідок – відстають від законодавства або ж суперечать йому.

Узагальнені результати онлайн-опитування науково-педагогічних працівників ЗВОР свідчать, що більшість з них обізнані повністю (46,4% опитаних) або частково (45,7%) з нормативними документами щодо розвитку вищої освіти в Україні і власне в частині університетської автономії. Нажаль, близько 10% респондентів, які взяли участь в опитуванні, взагалі не цікавилися такими документами (рис. 1).

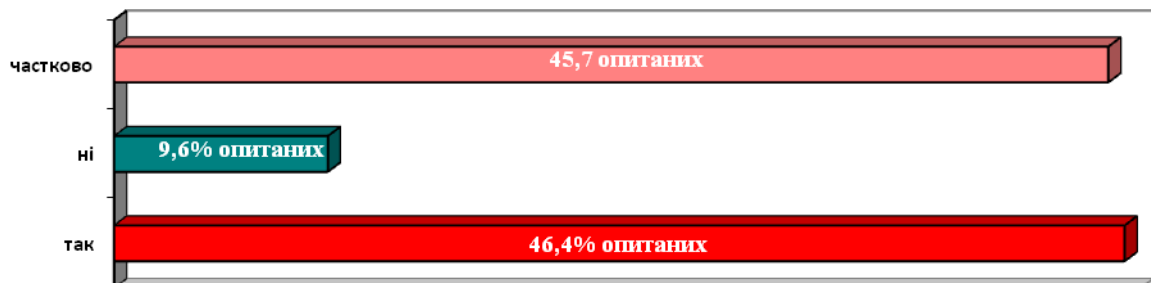

Рис. 1. Обізнаність респондентів з нормативно-правовими документами

Відповідно до того, як зменшуватиметься регулюючий вплив держави на функціонування закладів вищої освіти, суттєво збільшуватиметься його відповідальність за самоорганізацію, саморегулювання, прозорість та публічність освітнього процесу (Закон України «Про вищу освіту», 2014, ст. 3). Відповідальність ЗВО передбачає можливість приймати самостійне рішення при формуванні та впровадженні власної стратегії розвитку. Виходячи з європейських традицій вищої школи, така самостійність і є академічна свобода та інституційна автономія (Дериховська В., Степуріна С. 2018, с. 645).

Шляхи розвитку внутрішніх академічних структур та реалізації стратегічних управлінських рішень визначає організаційна автономія закладів вищої освіти: можливість приймати самостійні рішення щодо зміни академічної структури ЗВО, незалежного створення структурних підрозділів та затвердження посад, укладання контрактів, виборів та право створювати юридичні особи, можливість включення та обрання до складу керуючого колегіального органу представників зовнішніх організацій, процедуру, критерії обрання та звільнення керівника, посадових осіб та керуючих органів ЗВО, термін дії їхніх повноважень (Закон України «Про вищу освіту», 2014, ст. 32). Організаційну структуру управління та діяльності ЗВО у цілому визначають зовнішні та внутрішні чинники. Першу групу чинників складає законодавча площина, у якій функціонує ЗВО (нормативно-законодавчі акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України), співпраця з освітніми, науковими та дослідницькими установами (міжнародними та вітчизняними), а також із бізнес-структурами та участь у міжнародних проектах. Другу групу чинників становлять критерії відбору на керівні посади, структура і функціональні права та обов'язки керівних органів, принципи внутрішньої організації та процес прийняття рішень, правова культура науково-педагогічних працівників (залучення їх до розробки окремих нормативно-правових документів для оновлення внутрішнього законодавства) (Варич О., Савохіна М., 2019, с. 7).

Враховуючи систему індикаторів, яка розроблена Асоціацією європейських університетів (АЄУ), організаційна автономія оцінюється за допомогою показників: процедура (кандидатура ректора узгоджується з органом державної влади з питань освіти) та критерії обрання керівника закладу вищої освіти (автономний ЗВО самостійно визначає критерії обрання ректора), процедура звільнення та термін повноважень ректора, ступінь участі представників ззовні у складі керівних органів та рад, можливість створення юридичних осіб (University Autonomy in Europe, 2017, с.14).

Результати вивчення організаційної автономії в європейських університетах показали, що найвищий рівень її розвитку було досягнуто в таких країнах, як Велика

Британія, Данія, Фінляндія, Бельгія, Естонія, Литва (University Autonomy in Europe, 2017, с. 41). Виборча система та критерії обрання ректора в європейських університетах визначаються університетом і не регулюються зовнішнім законодавством та профільним міністерством. Основними вимогами до претендента є: докторський ступінь, професійна діяльність у конкретному закладі, міжнародна діяльність, управлінські здібності, базові знання з педагогіки, досягнення у науковій сфері. В європейських університетах існує подвійна система управління: ректорат і вчена рада. До останньої залучаються громадські діячі, спонсори тощо. Передбачено право університетів на заснування неурядових громадських організацій і власних компаній з обмеженою відповідальністю, які можуть створювати дочірні компанії для розвитку інших видів діяльності: утворення наукових парків, відкриття філій, студентських гуртожитків.

За результатами досліджень можемо визначити першочергові етапи реалізації організаційної автономії у вітчизняних ЗВО, а саме:

- *процедура обрання керівника закладу вищої освіти* (з 600 опитаних науково-педагогічних працівників 41% вважають основним кроком з реалізації організаційної автономії у ЗВО, а 67% зазначили про впровадження даного чинника у їхньому ЗВО).

У статті 42 Закону України «Про вищу освіту» визначено процедуру обрання, призначення та звільнення керівника ЗВО. На даний час процедуру обрання керівника закладу вищої освіти удосконалено: другий тур виборів вважається таким що відбувся за умови участі в ньому більше 50% виборців, а переможцем визначається особа, за яку проголосувало більше 50% виборців, що взяли участь у голосуванні, а не тих, які мали право голосу.

Ще однією з перешкоди на шляху розширення організаційної автономії вітчизняних ЗВО є процедура обрання ректора та необхідність ухвалення урядом його кандидатури, що встановлено положенням Закону. Окрім того, ректор не регулює питання щодо терміну своїх повноважень, а Міністерство освіти і науки України може скасувати термін повноважень керівника в односторонньому порядку.

Відповідно до чинного законодавства діє норма, за якою особа може займати посаду ректора відповідного ЗВО не більше двох строків.

- *можливість визначати академічну структуру*, створювати та ліквідовувати структурні підрозділи: інститути, факультети та інші структурні елементи (першочерговість впровадження такого етапу визначили 55 відсотків опитаних науково-педагогічних працівників, стільки ж зазначили про наявність даного чинника у своїх ЗВО).

Відповідно до статей 32, 33 Закону України «Про вищу освіту» створення, реорганізація та ліквідація структурних підрозділів визначається Статутом закладу вищої освіти. Контроль за їх діяльністю здійснює ректор ЗВО.

- *можливість заснування юридичних осіб*, що дає право ЗВО створювати підприємства для провадження інноваційної та/або виробничої діяльності (46,2% опитаних респондентів вважають необхідним кроком для розширення організаційної автономії, однак лише 12% науково-педагогічних працівників зазначили про впровадження цього права у своїх ЗВО).

Закон України «Про вищу освіту», розширюючи університетську автономію, надає право ЗВО створювати будь-які об'єкти господарювання. Так, ст. 27 закріпила заснування юридичних осіб «відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності закладу вищої освіти» (Закон України «Про вищу освіту», 2014), ст. 29, 30 забезпечили рівність ЗВО щодо створення інноваційних структур різних типів. Стаття 68 визначає право ЗВО створювати інноваційні структури, «предметом діяльності яких є доведення результатів наукової та науково-технічної діяльності до стану інноваційного продукту та його подальша комерціалізація». Однак, це потребує додаткових інструментів підтримки, що дозволить без проблем ЗВО створювати юридичні особи та стане ще одним кроком до повної автономії.

- *збільшення зовнішніх представників у наглядових і вчених радах*, зокрема потенційних роботодавців та ін. (про це зазначили 32% респондентів, а 24% - про реалізацію у ЗВО) (рис. 2).

Формування органів управління закладу вищої освіти визначається статтями 34, 35, 36, 37 Закону «Про вищу освіту». До органів внутрішнього управління (ректор, декан, вчена рада) залучення сторонніх осіб, що не є працівниками університету, не передбачено. Такі особи можуть бути долучені до наглядової ради університету, проте статус наглядової ради не дозволяє однозначно вважати її органом управління. Важливим є посилення ролі наглядових рад щодо таких питань: встановлення власної відповідальності за розвиток ЗВО; залучення необхідних фінансових, матеріальних та трудових ресурсів; самостійного вибору співпраці з різними організаціями, обміну досвідом між ЗВО, участі у міжнародних проектах; впливу на призначення ректора та строку його повноважень. Закон також передбачає залучення до дорадчих органів осіб, що не є працівниками ЗВО.

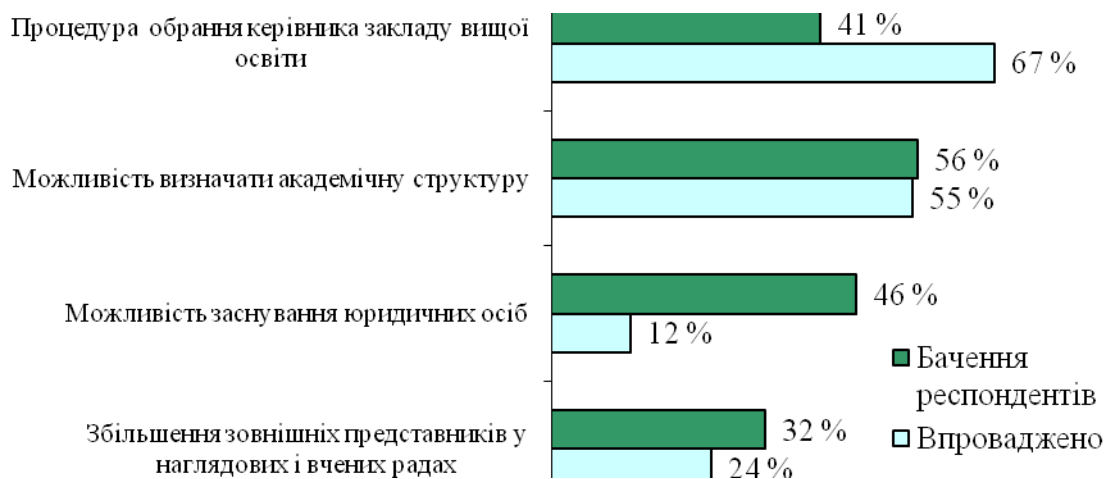

Рис. 2. Першочергові напрями реалізації організаційної автономії за оцінкою респондентів

З вище зазначених правових змін тільки положення стосовно затвердження ректора та терміну його повноважень, а також здатності створювати суб'єкти господарювання можуть вимірюватись Системою показників автономії та мають прямий вплив на рейтинг показників. Міністерство відтепер не може втручатись у вибори ректора, а університети отримали право створювати суб'єкти

господарювання, проте негативним залишається можливість встановлювати та регулювати прописаний термін повноважень ректора.

Рівень становлення автономії у ЗВО визначається тим, які положення і на скільки регулюються законодавством або центральним органом виконавчої влади у сфері освіти та науки. Сьогодні в Україні не розроблені рекомендації щодо оцінювання стану впровадження університетської автономії. Вітчизняні науковці не можуть визначитися з переліком та складом показників, які необхідно використовувати при оцінюванні інституційної автономії. Для вітчизняних університетів використання методології та системи показників АСУ є лише узагальнюючим орієнтиром, а акцентом при оцінюванні університетської автономії має враховуватись особливість національних загальнодержавних аспектів.

За результатами наших досліджень оцінено стан впровадження організаційної автономії у 2019-2020 рр. та визначено її реалізацію на рівні близько 40%. Це значить, що вітчизняна системи вищої освіти характеризується низьким ступенем впровадження організаційної автономії. Очевидно, це зумовлено значним контролем з боку держави над організаційними та управлінськими процесами ЗВО. Окремі обмежувальні положення Закону України «Про вищу освіту», які, вочевидь, занижують показники вітчизняної університетської автономії, повинні мати тимчасовий характер, зумовлений перехідним періодом у розвитку системи вищої освіти України. Сигналом для їх скасування має стати сформованість змістовних (неформальних) передумов автономності ЗВО – критичне ставлення академічної спільноти до фактів зловживання та надмірної опіки з боку контролюючих органів, готовність брати відповідальність за прийняті рішення.

Незважаючи на інституційні межі прийняття рішень, розширення автономії ЗВО залежить і від ряду факторів, які визначають їх конкурентоздатність, а саме: демографічних (враховуються інститут сім'ї, релігії, структура населення, динаміка руху населення), економічних (формують ринок надання освітніх послуг та зумовлюють динаміку їх вартості, міграцію інтелекту як в розрізі країн, так і регіонів), політичних (політичне інформування, громадянська освіта, розподіл повноважень в управлінні вищою освітою) (Мордовець А., 2014, с. 4).

Для розширення організаційної автономії у вітчизняних закладах вищої освіти необхідно внести належні зміни до нормативно-законодавчої бази, а саме: скасувати участь представників Міністерства освіти і науки України у виборах ректора, надати можливість університетам формувати та самостійно управляти власними суб'єктами господарювання, полегшити процедуру участі у керівних органах представників громадянського суспільства, роботодавців та бізнесових структур.

Отже, ефективний процес реформування системи вищої освіти сприятиме позитивним змінам: суттєво поліпшить стан університетської автономії, забезпечить конкурентоспроможність ЗВО та інтегрування до світового освітнього простору.

Висновки. В результаті проведених досліджень ми зробили висновок, що необхідною передумовою для успішної діяльності університетів в складних умовах надзвичайно мінливого глобального середовища виступає їх здатність і можливість самостійно приймати рішення.

Рівень впровадження організаційної автономії в системі вищої освіти залишається ще досить низьким. На сьогодні немає чіткого розподілення повноважень та відповідальності держави і ЗВО; існують деякі проблеми законодавчого поля (Закони не завжди узгоджені один з одним, а підзаконні нормативні документи містять суперечності, не завжди відповідають Законам або ж відстають від них); орган державної влади з питань освіти і науки втручається у вибори керівника ЗВО, регулює термін повноважень ректора та може скасувати його в односторонньому порядку; втрачені зворотні зв'язки системи вищої освіти із суспільством, насамперед, з ринком праці; відсутня нормативно-правова база, яка б сприяла ЗВО самостійно залучати зовнішніх членів до управлінських рішень; не повністю розроблені інструменти підтримки щодо створення ЗВО власних суб'єктів господарювання, а також самостійного регулювання та управління академічною структурою університету. Перебуваючи в рамках повного державного регулювання, освітні установи не застосовують ринкові механізми до регулювання своєї діяльності, а отже не здатні бути гнучкими та адаптивними.

Тому перед українською спільнотою освітян та науковців постає основне і надзвичайно важливе завдання: модернізувати систему вищої освіти з урахуванням змін, що відповідають сучасним запитам не тільки з боку особистості, а й суспільства, потребам економіки та світовим тенденціям. У здобувачів вищої освіти повинна бути реальна можливість здобувати якісну освіту в Україні.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи необхідність та актуальність одночасного впровадження всіх видів автономії (академічної, організаційної, кадрової, фінансової) у вітчизняних ЗВО нами передбачається дослідити стан впровадження академічної автономії, визначити основні проблемні питання та, проаналізувавши досвід європейських країн, окреслити першочергові завдання, які має виконати вітчизняна система вищої освіти для успішного вирішення поставленої задачі.

Література

- Автономія та врядування у вищій освіті: монографія / О. П. Воробйова та ін. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 192 с.
- Боднар Д. Автономія закладу вищої освіти: віхи розвою. *Педагогіка*. 2018. Випуск 25 (2). С.25-32. DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.25-32.
- Варич О. П., Савохіна М. В. Правові межі автономії ЗВО при формуванні освітніх програм. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Стратегія і методологія освіти*. 2019. №64. С.7-15. DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-64-7-15>
- Верденхофа О. Р., Каленюк І. С., Цимбал Л. І. Параметри та моделі автономії університетів. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 1 (28). С.110-129.
- Власюк О., Дараган Т., Тимошенко Н., Заєць С. Результати всеукраїнського онлайн-опитування. Київ: ДНУ «ІМЗО», 2020, С.17. URL : <https://imzo.gov.ua/diyalnist/naukova-robota/>
- Дериховська В. І., Степуріна С. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління організаційною автономією ЗВО. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 18. С.644-652. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-90>
- Закон України «Про вищу освіту». 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення : 26.02.2021).
- Квіт С. М. Міністерство має посилювати свою роль як розумного модератора. URL: <https://theukrainians.org/sergiy-kvit/> (дата звернення : 29.07.2019).
- Луговий В. І., Калашнікова С. А., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Автономія та лідерство в Європейському просторі вищої освіти. *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України*. 2014. №1. С.14-20.
- Мокляк В. М. Обґрунтування поняття «автономія вищого навчального закладу». *Педагогічні науки* 2015. №63. С.132-136.

- Мордовець А. В. Теоретичне обґрунтування напрямів модернізації системи вищої освіти України. *Ефективна економіка*. 2019. №6. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.41
- Панич О. І. Університетська автономія в контексті українського законодавства і практики. URL : <https://ru.osvita.ua/vnz/65226/> (дата звернення : 23.10.2019).
- Половченя А. Б. Забезпечення принципу автономії закладів вищої освіти: адміністративно-правовий аспект. *Адміністративне право і процес*. 2019. №8. С.96-99. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.18>
- Berdahl, R. Academic freedom, autonomy and accountability in British universities. *Studies in Higher Education*. 1990. № 15. P. 169–180.
- Timm, J. Kontraktmanagement und Zielvereinbarungen: reform Universitäten. Leistungsfähigkeit durch Eigenverantwortung. Bonn: Stifterverband Für die Deutsche Wissenschaft (Hrsg), 1999. P. 24.
- University Autonomy in Europe. URL : <https://bit.ly/2R3FPVs> (дата звернення : 17.05.2017).
- Weber, L. University Autonomy, a Necessary, but not Sufficient Condition for Excellence. IAU/IAUP. Proceedings of the International Presidents' Symposium. Chiang Mai, Thailand, 8-9 December, 2006. URL : http://www.unesco.org/iau/conferences/chiang_mai/pdf/Luc_Weber.pdf.

References

- Vorobjova, O. P., Gorecka, T. O., Dem'yanenko, N. M., Kalashnikova, S. A., Kovalenko, O. M, Lugovij, V. I. , ... Tkachenko, V. P. (2015). Avtonomiia ta vriaduvannia u vyshchii osviti: monohrafiia [Autonomy and governance in higher education]. Kyiv: Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 192 (ukr).
- Bodnar, D. (2018) Avtonomiia zakladu vyshchoi osvity: vikhy rozvoiu [Autonomy of higher education institutions: milestones in development]. *Pedahohika*, Vypusk 25 (2), 25-32. DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.25-32 (ukr).
- Varych, O. P., & Savokhina, M. V. (2019). Pravovi mezhi avtonomii ZVO pry formuvanni osvitnikh prohram [Legal limits of free economic autonomy in the formation of educational programs]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity. Stratehiia i metodolohiia osvity*, №64, 7-15. DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-64-7-15> (ukr).
- Verdenkhofa, O. R., Kaleniuk, I. S., & Tsymbal, L. I. (2018) Parametry ta modeli avtonomii universytetiv [Parameters and models of university autonomy]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, № 1 (28), 110-129 (ukr).
- Vlasiuk, O., Darahan, T., Tymoshenko, N., & Zaiets, S. (2020) Rezultaty vseukrainskoho onlain-opytuvannia [Results of the all-Ukrainian online survey]. Kyiv: DNU «IMZO», 19. URL : <https://imzo.gov.ua/diyalnist/naukova-robota> (ukr).
- Derykhovska, V. I., & Stepurina, S. O. (2018) Informatsiino-analitychne zabezpechennia upravlinnia orhanizatsiinoiu avtonomiieiu ZVO [Information and analytical support for the management of organizational autonomy of universities]. *Ekonomika i suspilstvo*, Vypusk 18, 644-652. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-90> (ukr).

- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine On Higher Education] (2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (ukr).
- Kvit, S. M. (2019) Ministerstvo maie posyliuvaty svoiu rol yak rozumnoho moderatora [The Ministry should strengthen its role as a smart moderator]. <https://theukrainians.org/sergiy-kvit/> (ukr).
- Luhovyi, V. I., Kalashnikova, S. A., Sliusarenko, O. M., & Talanova, Zh.V. (2014) Avtonomiia ta liderstvo v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity [Autonomy and leadership in the European Higher Education Area]. *Teoretychnyi ta naukovometodychnyi chasopys «Vyshcha osvita Ukrainy, №1, 14-20* (ukr).
- Mokliak, V. M. (2015) Obruntuvannia poniattia «avtonomiia vyshchoho navchalnoho zakladu» [Rationale for the concept of «autonomy of higher education»]. *Pedahohichni nauky, №63, 132-136* (ukr).
- Mordovets, A. V. (2019) Teoretychne obruntuvannia napriamiv modernizatsii systemy vyshchoi osvity Ukrainy [Theoretical substantiation of directions of modernization of the system of higher education of Ukraine]. *Efektivna ekonomika, №6*. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.41 (ukr).
- Panych, O. I. (2019) Universytetska avtonomiia v konteksti ukrainskoho zakonodavstva i praktyky [University autonomy in the context of Ukrainian legislation and practice]. <https://ru.osvita.ua/vnz/65226/> (ukr).
- Polovchenia, A. B. (2019) Zabezpechennia pryntsyphu avtonomii zakladiv vyshchoi osvity: administratyvno-pravovyi aspekt [Ensuring the principle of autonomy of higher education institutions: administrative and legal aspect]. *Administratyvne pravo i protses, №8, 96-99*. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.18> (ukr).
- Berdahl R. (1990) Academic freedom, autonomy and accountability in British universities. *Studies in Higher Education, № 15, 169–180* (eng).
- Timm J. (1999) Kontraktmanagement und Zielvereinbarungen: reform Universitäten. Leistungsfähigkeit durch Eigenverantwortung [Contract management and target agreements: reform universities. Efficiency through personal responsibility]. Bonn: Stifterverband Für die Deutsche Wissenschaft (Hrsg), 24 (deut).
- University Autonomy in Europe. (2017) URL : <https://bit.ly/2R3FPVs> (eng).
- Weber L. (2006) University Autonomy, a Necessary, but not Sufficient Condition for Excellence. IAU/IAUP [Proceedings of the International Presidents' Symposium]. Chiang Mai, Thailand, 8-9 Decembe. http://www.unesco.org/iau/conferences/chiang_mai/pdf/Luc_Weber.pdf (eng).

СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ АВТОНОМИИ В ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Оксана Власюк, кандидат сельскохозяйственных наук,
старший научный сотрудник, старший научный сотрудник отдела
научно-исследовательской работы и аттестации научных кадров,
Государственное научное учреждение
«Институт модернизации содержания образования»,

ул. Митрополита Василия Липковского, 36, 03035, Киев, Украина,
vlasuk_oksana@ukr.net

Татьяна Дараган, заведующая сектором отдела научно-исследовательской работы и аттестации научных кадров, Государственное научное учреждение «Институт модернизации содержания образования»,
ул. Митрополита Василия Липковского, 36, 03035, Киев, Украина,
tanya_dar@ukr.net

В статье рассмотрена необходимость внедрения университетской автономии, которая позволит учреждениям высшего образования быть независимыми, самостоятельными. Проанализировано состояние и инструменты внедрения организационной автономии в учреждениях высшего образования Украины. Установлено, что учреждениям высшего образования предоставлено право: самостоятельно разрабатывать порядок избрания руководителя, в рамках законодательства; определять академическую структуру (научные, учебно-научные, научно-исследовательские, научно-производственные институты, факультеты, кафедры), создавать юридические лица (формировать инновационные структуры, обеспечивающие выполнение его уставных задач и внедрения инновационных проектов), корректировать количество внешних представителей в наблюдательных и ученых советах (в частности привлечение потенциальных работодателей в состав своих руководящих органов, к разработке и модернизации образовательных программ). В статье определены меры по расширению организационной автономии в отечественных учреждениях высшего образования: распространение децентрализации системы высшего образования; разработка нормативно-правовых актов для увеличения правового поля практической деятельности университетов, исключить участие представителей Министерства образования и науки Украины в выборах ректора; ослабление процедуры участия в руководящих органах представителей гражданского общества и коммерческих организаций. Определено состояние внедрения организационной автономии в украинских заведениях высшего образования через приспособление отечественной законодательной базы по вопросам высшего образования к показателям оценки его уровня, определенных Ассоциацией европейских университетов.

Ключевые слова: *высшие учебные заведения; качество предоставления образовательных услуг; конкурентоспособность; модернизация высшего образования; организационная автономия.*

THE STATE OF IMPLEMENTATION OF ORGANIZATIONAL AUTONOMY IN DOMESTIC INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Oksana Vlasjuk, PhD in Agricultural Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Research and Certification of Scientific Personnel,
State Scientific Institution «Institute of education content modernization»,
street Metropolitan Vasyl Lypkivskyi, 36, 03035, Kyiv, Ukraine, vlasuk_oksana@ukr.net

Tatiana Daragan, head of the sector of the
Department of Research and Certification of Scientific Personnel,
State Scientific Institution «Institute of education content modernization»,
street Metropolitan Vasyl Lypkivskyi, 36, 03035, Kyiv, Ukraine,
tanya_dar@ukr.net

The article considers the need for the introduction of university autonomy, which will allow higher education institutions to be independent, self-sufficient. The state and tools of introduction of organizational autonomy in higher education institutions of Ukraine are analyzed. It is established that higher education institutions have the right to: independently develop the procedure for electing the head, within the legislation; determine the academic structure (scientific, educational-scientific, research, research and production institutes, faculties, departments); to create legal entities (to form innovative structures that will ensure the implementation of its statutory tasks and the implementation of innovative projects); adjust the number of external representatives in supervisory and academic boards (including the involvement of potential employers in their governing bodies and in the development and modernization of educational programs). The article identifies measures to expand organizational autonomy in domestic higher education institutions: the spread of decentralization of higher education; development of normative legal acts to increase the legal field of practical activity of universities; termination of participation of representatives of the Ministry of Education and Science of Ukraine in the election of the rector; weakening the procedure for participation in the governing bodies of representatives of civil society and commercial organizations. The state of implementation of organizational autonomy in Ukrainian higher education institutions is determined through the adaptation of the domestic legal framework on higher education to the indicators of its level assessment, defined by the Association of European Universities.

Key words: competitiveness; institutions of higher education; modernization of higher education; organizational autonomy; quality of educational services.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2021

Прийнято до друку 09.06.2021